

A Zene mindenkié?

A hang és a hozzátartozó felhang-rendszer a fizika törvényei szerinti jelenségek. Ez a meghatározás igaz, de muzsikus énemnek még keveset mond. Fogalmazok hát lírikusabban. A hang és a hozzátartozó felhangrendszer a teremtés ajándéka az ember gyönyörködtetésére, lelkének gazdagítására. Aki, becsületére legyen mondva, tudott élni az isteni ajándékkal. A hangokat dallamokká álmodta, ritmusba és harmóniákba rendezte, különböző formákba öntötte. Vagyis megszülte a zenét, a zene művészetét. Igaz, tudunk nem ember alkotta zenéről is. A görögök hallani vélték a „szférák zenéjét”, később Kepler le is kottázta /szigorúan tudományos alapon / a Mars, a Jupiter, a Vénusz és más bolygók által feltételezetten kibocsátott hangokat. De a művészi zene kizárólag az emberre jellemző kiváltság, szellemének és tehetségének édes gyümölcse. Gyökere nem a tudományok kíváncsisága, hanem a megismerés metafizikus lehetősége.

A zene tehát mindenkié. Akár a Nap, a csillagok, a szél, a felhők, a tenger, a föld. A német mesteremberé, az afrikai bennszülötté, a New York-i üzletemberé, a magányosan furulyázó pásztoré.

De szorongva tesszük fel a kérdéseket: vajon jelen világunkban jól sáfárkodunk-e ezzel az évezredek óta felhalmozott kincssel? Vajon valóban mindenkié a zene? És ha igen, vajon melyik zene mindenkié?

Hogy e kérdésekre akár csak megközelítő válaszokat kapjunk, és feladatokat is kitűzhessünk magunk elé, tekintsük át, hogy ma Magyarországon, Liszt, Bartók, Kodály, Dohnányi országában mekkora szerepet játszik mindennapi életünkben a zene. „Éneklő ország” vagyunk-e, ahogy Kodály Zoltán megálmodta?

Elsőként a legfájdalmasabbról, a zeneoktatás helyzetéről ejtenék szót. És nem is a zenei szakiskolákról, hanem a közismeretiekről. Ahol a jövő tudósai, mérnökei, orvosai, jogászai ülnek a padokban, és akik e padokban kaphatnák meg életre szóló útravalóul a zene szeretetét. A szakiskolákból – kiváló tanárok segítségével, továbbá tehetséggel és kitartó szorgalommal – szinte egyenes az út a professzionizmus felé. De a muzsikus társadalom nem a „mindenki”. A „mindenki” az elemikben, középiskolákban, felsőoktatási intézményekben éli életét. Vagy éppen földet forgat, házat vakol, cipőt készít. A zene az övék is. Jussuk van hozzá!

És mi jut nekik? Nos a brutálisan terjeszkedő, úgymond „népszerű” zene-féle, ami nemhogy gazdagítaná érzelemlágukat, de még a gondolatokat is kimossa

agyukból. Pedig tudjuk: a népszerűség gyakorta ellenérdekelt a minőséggel. Az efemer népszerűségnek gyanús a hitele, a minőség, az igazi érték ezzel szemben örökérvényű. Nem szeretnék szemellenzős / esetünkben „fülellezős”/ vénemberként minden új divatot elvetni. Ezért nem is tartom ördögtől valónak egy Beatles vagy egy Szörényi Levente dalt, netán egy nevenincs megasztárt meghallgatni. De abban biztosak lehetünk, hogy aki nem ismerkedik Mozart, Beethoven, Bartók zenéjével, vagy nem tud elfütyülni néhány opera slágert, vagy nem énekelt soha kórusban, a „kiművelt emberfő” titulust nem érdemli meg.

A tények aggasztóak. Az iskolákban csökken az énekórák száma, és a megtartott énekórák színvonala – tisztelet a kivételnek – sokszor a zenétől elriasztó semmint azt megszerettető. És a következmény? A számos rangos kórus-fesztiválon, kórus-versenyen fellépő együttesek között egyre kevesebb az iskolai gyerekkórus. Nincs utánpótlás! Kodály országában!

Igaz, van néhány világhírű gyerekkarunk./ Ma este lesz alkalmunk meghallgatni egyet közülük!/ Ezeknek élén olyan karnagyok állnak, akik nagyszerű muzsikusok és kiváló nevelők egy személyben. Akik megtanítják a legfontosabbat: a mindenkori érték felismerésének képességét.

Szoktuk mondani: Magyarország zenei nagyhatalom. Ez az állítás egyfelől igaz, másfelől azonban megkérdőjelezhető. Igaz, hiszen évezredes népdal kincssel leptük meg a XX. század Európáját. Igaz, mert Bartók Béla az alkotás terén, Kodály Zoltán a pedagógia terén a XX. század legnagyobb hódítói. Igaz, mert az őket követő nemzedék zeneszerzőit, éljenek akár itthon vagy külföldön, világszerte ünneplik. Igaz, mert szólistáink, kamaraegyütteseink, zenekaraink, énekkaraink körülrajongott sztárjai a nemzetközi hangversenyéletnek. De a hatalom megtartásához nem elegendő a zseniális stratégiák, bátor admirálisok vezérkara. Sereg is nélkülözhetetlen! Közkatonák serege, akik nem közönnyel, hanem lelkesülten és tetterre készen lesik előljáróik minden szavát, minden intését. Mert a közöny nem csak a harcművészet legnagyobb fékezője, de a művészeté, a zenéjé is. És az amatőrök serege, qui amano la musica, akik szeretik a zenét, akik beszélnek róla, lemezt gyűjtenek, koncertekről véleményt formálnak, és saját gyönyörűségükre a vasárnap délutánokat – ha nem is végsőkig cizellált fokon – dédelgetett hangszerük mellett töltik.

Íme tehát az első tennivaló:

Fel kell erősíteni az iskolai ének-tanár képzés színvonalát, majd az új szellemű, szélesebb látókörű, alaposabb műveltségű pedagógusok számára

biztosítani kell, hogy nagyobb óraszámokban adhassák át tudásukat, és ami talán még ennél is fontosabb, a zene szeretetét a fiataloknak. Ők lesznek a „közönség”: ez a profi zenetársadalom érdeke. És ők lesznek a befogadni képes, kiművelt, kreatív polgárok: ez pedig már az egész nemzet érdeke.

Gondolatban kövessük előbb a muzsikusképzésben szerző fiatalok sorsát. Akik 24 évesek, de már 15-16 évesen tanulják szakmájukat. Felhalmozott gyakorlati és elméleti tudásukat kínálják a társadalom számára. *Valamennyien* tehetségesek. Közülük kerülnek ki a közönség kedvencei, a sztárok, a verseny győztesek. És ők jelentik az utánpótlást nagyszerű nagyvárosi és budapesti zenekaraink számára, ők fognak tanítani zeneiskoláinkban, főiskoláinkon, egyetemünkön. Szerepet vállalnak tehát minden olyan intézményben, amelyeknek működése meghatározóan fontos egy bármilyen nagyságú város zenei, ha tetszik társadalmi életében. És amelyek fenntartása, bővítése az állam kötelezettsége

Meghatározhatjuk tehát a **második feladat-csomagot** a kultúrpolitika számára.

Egyrészt hosszabb távra, legalább 2 évre kell a zenekarok költségvetését biztosítani az önkormányzati támogatásokon keresztül. Másrészt ki kell egyenlíteni a vidéki és fővárosi zenekarok keresetei közötti különbséget. Meg kell szüntetni azt a jelenséget, miszerint a vidéki muzikusok úgy vágyódnak Budapestre biztonságosabb anyagi bázisuk megteremtése érdekében, mint a budapestiek a tőlünk nyugatra fekvő országokba. Ábránd? Álom? Talán ma még az. De ha a „legyen a zene mindenkié” hívószava akaratot is társít álmaink mellé, nos, akkor a célt legalább nem kitűzni több mint bűn, hiba lenne.

A művészeti élet finanszírozására vonatkozóan még egy javaslattal szeretnék élni. Ezt a javaslatomat egyébként már más helyen, és a legfőbb illetékeseknek is felvettem. A Nemzeti Kulturális Alapprogram szervezeti és működési megújításra szorul. Tarthatatlan ugyanis, hogy például a zenei kuratórium 10 tagja közül egyetlen kurátor képviseli a vidéki Magyarországot. Meg kell tehát szüntetni az NKA Budapest-központúságát úgy, hogy a 6 vidéki nagyvárosunkban – lélekszám-arányos pénzelosztás mellett – helyi „kiskuratóriumok” dönthessék el régiójuk pályázatainak színvonalát, fontosságát. Ha már a történelem lekaszálta sok virágzó városunkat, a meglévőknek meg kell adni a lehetőséget, hogy saját maguk gazdái lehessenek.

Most térjünk vissza a „mindenkihez”, azokhoz a fiatalokhoz, akik ezért vagy azért, úgy lépnek ki az életbe 18 vagy 24 évesen, hogy semmilyen, vagy csak nagyon felületes formában találkoztak a művészetekkel, a zenével, az igazival, miközben rádió, TV-n, sőt ma már füldugójukon keresztül is kis-kamasz koruktól fogva támadja idegrendszerüket és ízlésüket az agresszív, 1000-decibeles zene-terrorizmus. Akiket nem véd a műveltség, a helyes ítéletképesség

vértezete. Pedig bizonyára jó szakemberek, családszerető apák, anyák ők. Jó barátok, megbízható munkaerők, kreatívak, agilisek. Csak éppen műveltség és vallás híján saját műveltséget és vallást építenek fel maguknak, amelyeknek azonban nem az elmélyülés és hit az alapja, hanem az önfeladó bálványimádás. Ne törjünk lándzsát felettük. Hiszen jórészt önhibájukon kívül lettek bálványimádóvá. Mert a bálvány napjainkban hatalmas, világméretű. És erős, mert pénzszagú és alattomosan érzéki.

Nem titkolt kishitűséggel jelölném meg a **harmadik feladatot**: a bálványokat le kell dönteni. Ez így persze nevetséges, sőt cinikus. De az oly sokat emlegetett értelmiségi felelősségre hivatkozva egyben biztos vagyok: ölbe tett kézzel semmi nem fog változni. Ötletekre, víziókra van szükség, hogy a bennünk pislákoló optimizmust életben tartsuk. És az elültetett optimizmus-palánták gyermekeink, unokáink örömeire virágba borulhassanak. Mert hiszem, hogy dölyfös Sziszüphoszból is élt a remény, hogy sziklája egyszer a hegy ormán marad, s a férjgyilkos Danaidák is titkon lesték, hátha egyszer megtelik vödrük a tenger vizével.

Javaslatommal ezért – nem először – én is előállok.

Tudomásul kell vennünk, hogy korunk „műveltségének” terjesztése vizuális természetű. A televízió a XXI. Század bálványainak legalattomosabb szócsöve. Ezért be kell törni, meg kell zabolázni, hasznos és segítő háziállattá kell szelídíteni. Azaz: kizárólag kultúrával foglalkozó, közszolgálati csatornát kell indítani. Konferenciánk meghívójára pillantva már a nevét is tudom: MTT-csatorna. Művészet – Tudomány - Társadalom. Műsorai bemutatnák az élni érdemes élet minden területét. Öltözködés, viselkedés, higiénia, távoktatás, helyes magyar beszéd, alkotóműhelyek, életutak, színház és hangverseny közvetítések, kiállítások, múzeumok, évfordulók, műveltségi versenyek, felfedezések, találmányok. Még az erotikának sem kéne hiányoznia: a Káma Szútra, Boccaccio Dekameronja, Apuleius Aranyszamara, Goethe Naplója, az akt-festés művészetének története a Pompei-i freskóktól Renoirig, Wagner Tristanja, Bartók Csodálatos mandarinja és sok-sok más remekmű bőséges anyagot szolgáltatna a műsorokhoz.

Mindezt persze pergően, szellemesen, látványosan. Ismerem az azonnali elutasítást: nincs pénz! Pedig ha csak az ablakon kiszórt milliókra emlékeztetek: a bedöglött időkerékre, a kétszer felásott Nagykörútra, a neveletlenül gigantikus választási plakátokra stb., stb...nos, hamar kiderül, igenis van pénz. Csak éppen a politikusoknak, de az egész társadalomnak tudomásul kell vennie, hogy minden rossz helyre került forint az élhető élet elől vásárolja ki az oxigént.

Különös örökséget hagyott ránk a XX. század. Akkor indult el az a folyamat, melynek mentén a művészet és a tudomány szerepe mintha felcserélődött volna a társadalmi tudatban.

Évszázadokon át a zene volt az, ami szavak nélkül talált ösvényt a megismerhetetlen felé. Mozart emberismerete a lélek legmélyéig hatolt, Beethoven lassú tételei már-már érintik az isteni kezet, Bartók természetzenéi a panteizmus világába vezetnek. De a zene mára mintha utat tévesztett volna. Sok benne a magyarázni való, a tudományosság, a kiagyaltság. Mindennapi örömeinkkel és bánatainkkal bíbelődik, és feledni látszik eredeti hivatását: a gyönyörködtetés eszközével megközelíteni mindazt, ami emberi ésszel már el nem érhető.

A tudomány ezzel szemben szárnyal. Döngeti a metafizika kapuit, hódító útra indul a transzcendencia ismeretlenségébe. Képletekre bontja az anyag szerkezetét, és ezzel sejteti, hogy anyag nincs, ugyanakkor – bár még nem bizonyítja – de feltételezi valami összellelem jelenlétét, mondjuk Istenét, akiről viszont sejteti, hogy van.

Új Isten? Új hit? Vagy új művészet? Talán az. És muzsikus létem ellenére őszintén mondom: nem sajnálom a tudománytól ezt a glóriát. Nem sajnálom, és nem irigylem, ha a tudomány dicsősége teremti meg a társadalom egészséges öntudatra ébredésének és a szellemi élet kivirulásának feltételeit.

Titkon azért remélem, hogy a művészet-tudomány-társadalom triumvirátusában az egyensúly és ezzel a sok ezer éves rend egyszer helyreáll.

És a zene ismét mindenkié lesz.

Devich János: *A zene mindenkié?* c. előadása elhangzott a Magyar Tudományos Akadémián, a *Művészet–tudomány–társadalom – Társadalom–tudomány–művészet* című konferencián, 2006. május 15-én.

„Kamarazenet tanítani legjobb dolog a világon...” (Devich János)

DEVICH JÁNOS FELVÉTELEIBŐL:

"Tisztelem a műveltséget..." - Portréfilm Devich János gordonkaművésztől

(részlet) (4:18)

Devich János gordonkaművész, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem professor emeritusa, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja életéről, művészetéről beszél portréfilmjében, de megszólalnak a pályatársak, tanítványok is. MMA, 2016
Zenei illusztráció: „String Quartet No. 14 in G Major, K. 387 "Spring": I. Allegro vivace assai”, előadó: Cleveland Quartet ([iTunes](#))

Árpád Solti: Am Grabe Liszt (4:10)

Orbán Kornélia (hárfa), Hermann Péter (zongora), Nyári Vonósnégyes: Nyári László, Guttman Mátyás (violin), Berki László (brácsa), Balázs István (gordonka),
Devich János (karmester)
Régi Zeneakadémia, 2011. XII. 11.

Kókai Rezső: Serenade for Violin, Viola and Cello: I. Allegro · Fias Gábor
· Devich János · Duska Károly ·

Serenade for Violin, Viola and Cello: I. Allegro (5:26)

Serenade for Violin, Viola and Cello: II. Molto andante, sempre poco rubato (7:11)

Serenade for Violin, Viola and Cello: III. Allegro moderato, quasi tempo giusto (4:16)

© 1980 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Kodály Zoltán: I és 2. vonósnégyes

Kodály Vonósnégyes - Falvay Attila · Szabó Tamás · Fias Gábor ·
Devich János

Zoltán Kodály - String Quartets 1 & 2

Kodály: String Quartets Nos. 1-2

© 1995 HUNGAROTON RECORDS LTD. Released on: 1995-05-13

Rhymes - for Chamber Ensemble (15:26)

Láng István: Téma – Fias Gábor · Devich János · Fellegi Ádám · Kovács Béla ·
Láng István Láng · Elek Tihamér

Rhymes © 1977 HUNGAROTON RECORDS LTD. Released on: 1977-04-19

Románc (3:05)

Csajkovszkij: Románc – Devich János · Hangszerelte és vezényel: Deák Tamás ·
Deák Big Band · Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara

Örökszép melódiák © 1976 HUNGAROTON RECORDS LTD.